

กล่องความคิด

การเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ ณ ที่ใดก็ได้ !

โดย เจเรมี ลาซาล (Jérémy LACHAL)

กรรมการบริหาร ห้องสมุดไร้พรมแดน

ในฐานะทรัพยากรเสรีซึ่งแทบปราศจากอุปสรรคในการเข้าถึง (entry barriers) ห้องสมุดประชาชนเป็นสถาบันอันทรงคุณค่าสำหรับผู้คนจากทุกชนชั้นและที่มาซึ่งแสวงหาทั้ง การศึกษาในระบบ (formal instruction) และการศึกษาตามอัธยาศัย (informal instruction) ห้องสมุดเป็นทรัพยากรที่จำเป็นยิ่งสำหรับการศึกษา การเข้าถึงสารสนเทศ (information access) ความรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรม (cultural literacy) และการฝึกหัดวิชาชีพ (vocational training) มาช้านาน ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปไม่หยุดยั้ง ห้องสมุดยังมีบทบาททางประวัติศาสตร์ (historic responsibility) ด้วย สายใยทางสังคมกำลังอ่อนแอลง ห้องสมุดนำผู้คนสู่การค้นหาคำหมาย จุดอ้างอิง (points of reference) และสถานที่ซึ่งพวกเขาจะสามารถติดต่อเชื่อมโยงกับผู้อื่นได้ ห้องสมุดถือเป็นสถานที่ในอุดมคติจริงแท้สำหรับการสร้างทั้งเรื่องราวเฉพาะบุคคลและเรื่องราวร่วมกัน (individual and collective narratives) รวมทั้งทำหน้าที่เป็นกล่องเครื่องมือซึ่งมอบอำนาจ (empower) ให้ชุมชนในการพัฒนาตนเองและเริ่มต้นตามหาเสรีภาพได้

การดิจิทัลหรือการแปลงเป็นดิจิทัล (digitization) ทำให้ห้องสมุดเข้าถึงผู้ใช้บริการมากกว่าที่เคยเป็นมา ในรายงานปี พ.ศ. 2557-2558 หอสมุดแห่งชาติประเทศอังกฤษ (British Library) เพียงแห่งเดียวได้เป็นเจ้าของจัดโครงการการเรียนรู้นอกสถานที่ (on-site learning programs) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกว่า 35,000 คน นอกจากนี้ ผู้คนอีกกว่า 3.5 ล้านคนยังได้รับประโยชน์จากทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์ (online learning resources) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ห้องสมุดประชาชนต้อนรับผู้เข้าเยี่ยมชมกว่า 1.59 ล้านคนในปี พ.ศ. 2552 ยิ่งไปกว่านั้น กว่าครึ่งของวัยรุ่นและผู้สูงอายุโดยโอกาสทั่วประเทศใช้ห้องสมุดประชาชนในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต นัยของการเข้าถึงห้องสมุดได้ (accessibility of libraries) คือการที่ห้องสมุดได้รับมอบบทบาทพิเศษ (uniquely positioned) ในการต่อสู้กับการให้ข้อมูลผิด (misinformation) และความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจสังคม (socioeconomic inequality)

แม้กระทั่งในขณะที่ห้องสมุดกำลังจัดอุปสรรคขวางกั้นการใช้งาน ก็ยังมีประชาชนจำนวนมากที่ขาดหนทางเข้าถึงห้องสมุดหรือประโยชน์อันอนอกอนันต์ที่ห้องสมุดสร้างไว้ ในพื้นที่ห่างไกลและขาดแคลนทรัพยากรหลายแห่งทั่วโลก ประชากรจำนวนมากไม่ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรห้องสมุดที่อาจพลิกชีวิตได้ เราได้สร้างห้องสมุดไร้พรมแดนซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไรระดับนานาชาติ (the international nonprofit Libraries Without Borders หรือ LWB) ขึ้นเพื่อมอบอำนาจและเสริมบทบาท (agency) ของผู้ด้อยโอกาส (vulnerable people) ทั่วโลกโดยการเพิ่มการเข้าถึงสารสนเทศที่เชื่อถือได้และการศึกษาคุณภาพสูง วัตถุประสงค์หลักขององค์กรคือการกำจัดความไม่เท่าเทียมด้านการเรียนรู้และการเข้าถึงสารสนเทศด้วยการก้าวข้ามนิยามดั้งเดิมของห้องสมุดและการขยายกรอบที่ห้องสมุดจะเข้าไปมีบทบาทและสร้างนวัตกรรม

วันนี้ LWB ปฏิบัติงานในกว่า 20 ประเทศในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ แอฟริกาและกลุ่มประเทศละตินอเมริกา เราพัฒนาโครงการหลายประเภททั้งการฝึกอบรมและการสร้างศักยภาพบรรณารักษ์ การสร้างห้องสมุดใหม่และการผลักดันให้เกิดนโยบายที่ดีขึ้น เรานับการพัฒนาแนวทางที่เป็นนวัตกรรมการปฏิบัติห้องสมุด การจินตนาการแนวทางใหม่ที่ห้องสมุดจะตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคสารสนเทศ (information era) และการกำจัดอุปสรรคเชิงกายภาพ สังคมและสัญลักษณ์ซึ่งจำกัดการเข้าถึงห้องสมุด

เรื่องราวของกล่องความคิด: แนวคิดยิ่งใหญ่ที่บรรจุมาในกล่องเล็ก ๆ

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น ในปี พ.ศ. 2557 LWB ได้สร้างกล่องความคิด (Ideas Box) ซึ่งเป็นห้องสมุดเสมือนและกายภาพขนาดจิ๋ว (extremely compact virtual and physical library) ที่ตั้งวางบนแท่นวางสินค้าหรือพาเลท (pallets) จำนวนสองแท่นได้ นอกจากนี้ยังเคลื่อนที่และติดตั้งได้ง่ายแม้กระทั่งในสถานการณ์ที่ยากลำบากและท้าทายที่สุด ในช่วงเปิดตัวกล่องความคิด พื้นที่ 100 ตารางเมตรถูกอัดแน่นด้วยลักษณะการใช้งานมากมาย ทั้งการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม (internet connection via satellite) เครื่องคอมพิวเตอร์พกพา 4 เครื่อง แท็บเล็ตจอสัมผัส (touch-screen tablets) กว่า 15 เครื่อง เครื่องอ่านอิเล็กทรอนิกส์ (electronic readers) 50 เครื่อง หนังสือ 300 เล่ม และเครื่องมือการเรียนรู้ (pedagogical tools) อีกมากมาย นอกจากนี้ กล่องความคิดยังประกอบด้วยหน่วยเรียนรู้การสร้างภาพยนตร์ (cinema module) ซึ่งจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการผลิตสารคดีและข่าวชุมชน รวมทั้งเกมส์และวิดีโอเกมส์ของเล่น หุ่นกระบอกและห้องฝึกซ้อมละคร (theatre workshop) ด้วย อีกสิ่งหนึ่งที่บูรณาการในกล่องความคิดคือเฟอร์นิเจอร์น้ำหนักเบา ซึ่งรวมถึงโต๊ะสำหรับให้คำปรึกษาด้านคอมพิวเตอร์และสื่อสำหรับนั่งอ่านหนังสือหรือชมภาพยนตร์ นอกจากนี้จะถูกออกแบบให้ตั้งบนแท่นขนส่งสินค้าเพียง 2 แท่นได้แล้ว กล่องความคิดยังเคลื่อนย้ายได้ง่าย ทนทานและติดตั้งได้ไม่ยุ่งยาก เมื่อจัดเก็บ ตัวกล่องจะป้องกันสิ่งที่บรรจุภายในจากความร้อนและฝุ่น หลังจากใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีในการเปิดออกเพื่อใช้งาน กล่องจะกลายเป็นพื้นที่ให้ผู้คนได้สานสัมพันธ์ เรียนรู้ เล่นและสร้างสรรค์ ยิ่งไปกว่านั้น กล่องความคิดยังบรรจุเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (generator) และระบบแบตเตอรี่ (battery system) เพื่อให้สร้างพลังงานใช้เองได้ 100% ในด้านเนื้อหา วัสดุในกล่องความคิดถูกปรับตามภาษาของผู้ใช้บริการ ความต้องการและวัฒนธรรมของชุมชนหุ้นส่วน (community partners) เสมอ ดังนั้น ในขณะที่รูปแบบโครงสร้างพื้นฐานของกล่องความคิดนั้นมีมาตรฐานเดียวกัน แต่โครงการก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แปรผันตามบริบทและวัตถุประสงค์

กล่องความคิดได้เปิดตัวนวัตกรรมขนาดใหญ่ในการสร้างการเข้าถึงเครื่องมือสารสนเทศและวัฒนธรรมในพื้นที่ห่างไกลและขาดทรัพยากร กล่องความคิดเพียงกล่องเดียวให้บริการและมีความพร้อมด้านวัสดุเทียบเท่ากับห้องสมุดหนึ่งแห่งในเมืองเล็ก รองรับผู้ให้บริการได้ราว 5,000 คน นอกจากนี้ กล่องความคิดยังให้บริการระดับย่อยกว่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เช่น ในการเสริมศักยภาพของโรงเรียนที่ขาดแคลนทรัพยากร

กล่องความคิดถูกรังสรรค์ขึ้นในเบื้องต้นและดำเนินการเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 เพื่อปฏิบัติชีวิตของผู้อพยพและผู้พลัดถิ่น แนวความคิดในการสร้างศูนย์สื่อการเรียนรู้เคลื่อนที่ที่เกิดจากบทเรียนที่เราเรียนรู้จาก

การช่วยเหลือในประเทศเฮติ (Haiti) หลังพิบัติภัยแผ่นดินไหวที่ทำลายล้างกรุงปอร์โตแปรงซ์ (Port-au-Prince) ในปี พ.ศ. 2553 และทำให้ผู้คนกว่า 1.5 ล้านคนต้องอาศัยตามท้องถนนและศูนย์พักพิงชั่วคราว เรากำลังปฏิบัติงานในประเทศเฮติก่อนเกิดภัยพิบัติ และเมื่อวิกฤตการณ์อุบัติขึ้น หน้าที่ของเราขอให้เรามาช่วยสร้างห้องสมุดในศูนย์พักพิงสำหรับผู้พลัดถิ่น ในตอนนั้นเราถามตัวเองว่านี่เป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสร้างห้องสมุดหรือไม่ ทรัพยากรทางการเงินไม่ควรถูกใช้เพื่ออาหาร น้ำและที่อยู่อาศัยก่อนหน้านั้นหรือ แต่หน้าที่ของเราที่ยืนยันคำเดิม ดังนั้นเราจึงร่วมกันสร้างห้องสมุด 20 แห่งภายใต้ร่มเงาของเต็นท์ในศูนย์พักพิงสำหรับผู้พลัดถิ่นในประเทศ (internally displaced person camps หรือ IDP camps) สถานที่เหล่านี้กลายเป็นศูนย์กลางสำหรับการสร้างชุมชนใหม่และการแบ่งปันสารสนเทศ เป็นพื้นที่ที่ผู้ปกครองฝากบุตรหลานไว้ได้อย่างปลอดภัยในช่วงกลางวัน โครงการนี้ทำให้เราตระหนักเป็นครั้งแรกถึงความสำคัญของการเข้าถึงสารสนเทศในสถานการณ์วิกฤติ

การตอบสนองเฉพาะหน้าประการแรกที่ประชาคมนานาชาติมีต่อวิกฤติมนุษยธรรมครั้งสำคัญนี้มักมุ่งเพียงการจัดการกับความจำเป็นด้านการอยู่รอดที่เร่งด่วนที่สุดของประชาชนผู้ประสบภัย เช่น อาหาร น้ำดื่มที่สะอาด ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การสุขาภิบาล บริการทางการแพทย์และการควบคุมโรค เราเห็นด้วยว่าความช่วยเหลือดังกล่าวมีความจำเป็นยิ่งยวดอย่างไม่น่ากังขา

ในขณะเดียวกัน ก็เกิดความตระหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าความสำคัญของการจัดการกับความจำเป็นด้านวัฒนธรรมและการศึกษาของผู้พลัดถิ่นก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในการรักษาสุขภาพจิตและอารมณ์และการป้องกันการก่อตัวของปัญหาระยะยาวจากความเครียด ภาวะซึมเศร้าและอาการป่วยกายที่มีเหตุมาจากจิต (psychosomatic ailments) อื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับโรคเครียดจากเหตุการณ์บอบช้ำหรือร้ายแรง (post-traumatic stress disorder) การเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา หนังสือ คอมพิวเตอร์ โครงการฝึกอบรม ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและเครื่องมือสารสนเทศอื่น ๆ จะทำให้อารมณ์ของชุมชนผู้พลัดถิ่นและผู้ลี้ภัยสดใสน้อยอย่างมากด้วยกระบวนการกระตุ้นปัญญาอย่างต่อเนื่อง (sustained intellectual stimulation) และการลดความรู้สึกแปลกแยกและสิ้นหวัง โครงการกล่อมความคิดเสริมสร้างสำนึกคุณค่าตนเอง (sense of self-worth) และมีส่วนช่วยในการพัฒนากำลังใจและพลังสร้างสรรค์ (inner strength and resilience) ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องใช้เพื่อสร้างชีวิตขึ้นใหม่จากที่พังทลายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยและชุมชนจำเป็นต้องใช้เพื่อสร้างสังคมอารยะรอบรู้ (informed civil society) นอกจากนี้ การสร้างบ้านหลังที่สามซึ่งปลอดภัยให้ผู้คนได้รวมตัวและทำงานร่วมกันยังปกป้องทั้งเด็กและผู้ใหญ่จากความเสี่ยงต่อการกระทำทารุณและการดักตวงผลประโยชน์ (abuse and exploitation) รวมทั้งสร้างสวัสดิภาพให้กับกลุ่มคนชายขอบ (marginalized groups) เช่น ชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ (ethnic minorities) ผู้ทุพพลภาพ เด็กหญิงและสตรี

พลวัตดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ชัดในช่วงเวลาหลังเหตุแผ่นดินไหวครั้งรุนแรงในประเทศชิลี (Chile) ในปี พ.ศ. 2553 งานวิจัยโดยคณะทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสังคม (Technology & Social Change Group หรือ TASCHA) ณ วิทยาลัยสารสนเทศ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน ได้ศึกษาความจำเป็นด้านสารสนเทศและการสื่อสารหลังเหตุภัยพิบัติ การให้บริการของห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศชุมชน (telecenters) และวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน คณะผู้วิจัยพบว่าห้องสมุดและศูนย์การ

เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศชุมชน ทั้งในฐานะศูนย์กลางสาธารณะสำหรับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและในฐานะศูนย์กลางเชิงกายภาพและสังคมของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูและการพัฒนาหลังพิบัติภัย ประสบการณ์และการเรียนรู้ลักษณะเดียวกันก็เกิดขึ้นหลังภัยแผ่นดินไหวและสึนามิที่โจมตีประเทศญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2554

ปัจจุบันนี้มีผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นกว่า 65 ล้านคนทั่วโลก ในจำนวนนี้ กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund หรือ UNICEF) รายงานว่าราว 28 ล้านคนเป็นเด็ก สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees หรือ UNHCR) ประเมินการว่าบุคคลหนึ่งประสบภาวะลี้ภัยโดยเฉลี่ยที่ระยะเวลา 17 ปี อย่างไรก็ตาม องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) รายงานว่าเพียงสองเปอร์เซ็นต์ของความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากทั่วโลกอุทิศเพื่อการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างกลยุทธ์ตัดขวาง (crosscutting strategies) ที่บูรณาการประเด็นทางสังคมและจิตใจ การศึกษาและสารสนเทศเพื่อมอบอำนาจให้กับผู้ลี้ภัยและชุมชนเจ้าของประเทศ ในช่วงการสร้างชีวิตใหม่ ด้วยเครื่องมือ โครงการและพื้นที่เหล่านี้ ผู้พลัดถิ่นจะสามารถออกแบบทางแก้ปัญหาเฉพาะตน (tailor-made solutions) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับทุกคนซึ่งปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการของพวกเขาเอง

เราได้สร้างกล่องความคิดเพื่อจัดการกับความท้าทายนี้และเพื่อให้เครื่องมือแก้ปัญหาให้ผู้ที่อยู่โอกาสที่สุดก้าวผ่านอุปสรรคที่พวกเขาเผชิญ เราได้ดำเนินการโครงการกล่องความคิดโครงการแรก ๆ ในค่ายผู้ลี้ภัยชาวคองโก (Congolese refugee camps) ในสาธารณรัฐบुरुнди (Burundi) ทวีปแอฟริกา และเพียงไม่นานหลังจากนั้น เราก็ได้ดำเนินการโครงการในค่ายผู้ลี้ภัยสำหรับวิกฤติการณ์ประเทศซีเรีย (Syrian Crisis) ได้แก่ ค่ายในประเทศจอร์แดน เลบานอน อิรักและตุรกี รวมทั้งในเส้นทางผู้ลี้ภัยในยุโรป เช่น ประเทศกรีซ อิตาลี เยอรมนีและฝรั่งเศส ปัจจุบันนี้ โครงการกล่องความคิดกว่า 50 โครงการถูกดำเนินการในบริบทที่ท้าทายที่สุดมีส่วนเชื่อมโยงบุคคลผู้ถูกแบ่งแยกกลับสู่โลกและพัฒนาชีวิตพวกเขาผ่านการศึกษา การคุ้มครองเด็ก การสร้างและการมอบอำนาจให้ชุมชนที่ดีกว่าเดิม

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือการเน้นวิธีการที่กล่องความคิดเสนอพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ในบริบทเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น การทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (randomized controlled trial) ในสาธารณรัฐบुरुнди ชี้ให้เห็นว่านักเรียนที่เข้าชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศสและคณิตศาสตร์ซึ่งจัดในกล่องความคิดมีพัฒนาการด้านวิชาการดีกว่านักเรียนที่เข้าชั้นเรียนวิชาเดียวกันในบริบทโรงเรียนแบบดั้งเดิมถึง 23 เปอร์เซ็นต์ กล่องความคิดไม่เพียงสร้างเนื้อหาการศึกษา วัฒนธรรมและสารสนเทศรูปแบบใหม่ แต่ยังสร้างพื้นที่ใหม่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ข้อมูลป้อนกลับเชิงคุณภาพ (qualitative feedback) จากครูที่เข้าร่วมงานวิจัยยังชี้ว่าทั้งสองมิติของกล่องความคิดมีผลต่อทัศนคติของนักเรียนที่เรียนในชั้นเรียนกล่องความคิด พวกเขารายงานว่าทัศนคติของนักเรียนของพวกเขาเปลี่ยนไปเมื่อบทเรียนถูกสอนในกล่องความคิด กล่าวคือ พวกเขา “มีชีวิตชีวา มีแรงจูงใจ และมีส่วนร่วมมากขึ้น” ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมในการศึกษาอื่นซึ่งก็เน้น

ความสำคัญของการสร้างวัสดุการศึกษาคุณภาพสูงและการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ. 2558 เน้นบทบาทของกล่องความคิดในการเสริมสร้างพลังสร้างสรรค์และการต่อสู้กับความบอบช้ำทางจิตใจสำหรับเด็กและครอบครัวของพวกเขา ทุกวันในบางบริษัทที่ร่ำรวยและแปลกแยกที่สุดของโลก ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นนับพันรวมตัวกัน ณ กล่องความคิดเพื่อสร้างสัมพันธ์กับโลกและสร้างชีวิตใหม่อีกครั้ง

จากการฟื้นฟูศักดิ์ศรีสำหรับผู้อพยพสู่การมอบอำนาจให้กับผู้ยากไร้ทางสารสนเทศของโลก

เรากำลังอยู่บนเส้นทางสู่การบรรลุเป้าหมายการสร้างกล่องความคิดมากกว่า 1,000 กล่องภายในปี พ.ศ. 2565 แต่ความฝันของเราไม่ยุติเพียงแค่นั้น เรากำลังมุ่งสร้างอนาคตซึ่งนอกจากจะมีห้องสุขาหนึ่งห้องสำหรับผู้อพยพ 100 คนภายในค่ายแล้ว ยังมีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ห้องทดลองสำหรับการเรียนรู้และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งหน้าต่างสู่โลกกว้าง ปัจจัยสำคัญจึงมิใช่เพียงการปฏิวัติทางเทคโนโลยีแต่รวมถึงการปฏิวัติทางปรัชญาที่ให้นิยามใหม่กับมนุษยธรรมนิยม (humanitarianism) จากเดิมที่ยึดติดกับการจัดการอาหาร น้ำดื่ม บริการทางการแพทย์และที่พักอาศัยสำหรับผู้อพยพ ซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่สุดของชีวิต เราขอเสนอ ณ ที่นี้ว่าการเข้าถึงการศึกษาและวัฒนธรรมก็เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์เฉกเช่นเดียวกัน สำหรับเด็กซึ่งเติบโตในค่ายอพยพ การเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ หนังสือ โรงเรียนและสื่อ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็น เราต้องแบ่งปันประสบการณ์ของเรากับผู้วางนโยบายระดับนานาชาติเพื่อปรับปรุงแนวทางซึ่งวางรากฐานการตอบสนองด้านมนุษยธรรม

แต่การต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของมนุษย์ครั้งนี้ไม่จำกัดอยู่เพียงผู้อพยพและผู้พลัดถิ่นเท่านั้น เราเชื่อว่าวัฒนธรรมและการศึกษาทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างการพัฒนาและการปลดแอกสำหรับชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลกได้ บรรณารักษ์จำนวนมากมาเยี่ยมเราในปี พ.ศ. 2557 และกล่าวกับเราว่าเครื่องมืออันอัศจรรย์นี้ไม่ควรใช้เพียงเพื่อตอบสนองวิกฤตการณ์การอพยพเท่านั้น เพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องของพวกเรา ในปี พ.ศ. 2558 เราได้เปิดตัวโครงการกล่องความคิดในย่านชุมชนผู้มีรายได้น้อยในประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือโครงการกล่องความคิดที่เราเริ่มต้นขึ้นในเมืองบร็องซ์ (Bronx) ในรัฐนิวยอร์กในช่วงฤดูร้อนปี พ.ศ. 2558 เราทำงานร่วมกับห้องสมุดประชาชนแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York Public Library) และองค์กรการศึกษาศิลปะท้องถิ่นในการสร้างโครงการกล่องความคิดในชุมชนมอร์ริส ไฮท์ส (Morris Heights) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเขตเลือกตั้ง (congressional district) ที่ถูกประกาศว่ายากจนที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประชากร 40 เปอร์เซ็นต์มีรายได้ต่ำกว่าเส้นแบ่งระดับความยากจน (poverty line) และมีอัตราการว่างงานสูงถึง 25 เปอร์เซ็นต์ ผลของความยากจนปรากฏในรูปอัตราการนักเรียนลาออกจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (high-school dropout rate) และสัดส่วนครอบครัวดูแลโดยแม่เลี้ยงเดี่ยว (single mother headed households) ที่สูง ประกอบกับเพียงหนึ่งในสามของประชากรวัยผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่า ด้วยตระหนักว่ากว่าครึ่งของช่องว่างด้านความสำเร็จ (achievement gap) ระหว่างคนหนุ่มสาวในกลุ่มรายได้ต่ำและกลุ่มรายได้สูงนั้นเกิดจากการเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ช่วงปิดภาค

เรียนฤดูร้อนที่ไม่เสมอภาค เราจึงมุ่งเป้าไปที่การลดช่องว่างด้านความสำเร็จในช่วงเวลาดังกล่าว สิ่งแรกที่เราทำคือปฏิบัติงานร่วมกับหุ้นส่วนท้องถิ่นในการหาความต้องการเฉพาะของชุมชนและพื้นที่ดำเนินการ (implementation locations) ผ่านการสนทนากลุ่ม (focus groups) และการศึกษาภาคสนาม (field visits) เป้าหมายอีกประการหนึ่งคือการปรับกล่องความคิดให้เข้ากับภาษาของประชากรเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

หลังการดำเนินการได้สองเดือน รายงานผลกระทบโครงการ (impact report) บ่งชี้ว่ากล่องความคิดได้สร้างพื้นที่เรียนรู้ที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้สำหรับเด็กในเขตด้านใต้ของบร็อกซ์ (South Bronx) ตัวอย่างเช่น แฟรงค์ เด็กชายวัย 13 ปี ได้ใช้เครื่องมือในกล่องความคิดผลิตสารคดีเกี่ยวกับชุมชน คำถามที่ลึกซึ้งและการมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างกระตือรือร้นของเขามีส่วนสนับสนุนผู้เข้าร่วมโครงการที่เยาว์วัยกว่า ซึ่งได้กลับมาเสริมความมั่นใจในตนเองของแฟรงค์เช่นกัน ในวันสุดท้าย เขาพูดกับทีมงานกล่องความคิดว่า “[กล่องความคิด] จะมีสิ่งผลต่อศักยภาพของผมในโรงเรียน เอ่อ... ในโรงเรียนผมไม่มีใครยกมือแสดงความคิดเห็น... ผมออกจะขี้อายแต่ที่กล่องความคิด คุณได้ประสบการณ์จากการพูดคุยและแบ่งปันความเห็น ตอนที่ผมจึงอาจมั่นใจที่จะพูดมากขึ้นในโรงเรียน” นอกจากนี้ กล่องความคิดยังสร้างพื้นที่ซึ่งเข้าถึงเครื่องมือพัฒนาวิชาชีพได้อย่างสะดวกสบายสำหรับผู้ใหญ่ การสำรวจความต้องการของ LWB พบว่าผู้ใหญ่ว่างงานจำนวนมากในชุมชนขาดที่ปรึกษาวิชาชีพ (professional mentors) ที่จะให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอประสบการณ์ของพวกเขาอย่างมืออาชีพ เคน ผู้ปกครองว่างงานรายหนึ่ง ได้ปรับปรุงข้อมูลประวัติย่อ (resume) ของเขาและสมัครงานคนขับรถบรรทุกผ่านช่องทางออนไลน์จากการเข้าร่วมโครงการกล่องความคิด อีกตัวอย่างคือ มาร์โค ซึ่งทีมงานกล่องความคิดทำความรู้จักระหว่างติดตั้งกล่องความคิดที่ร้านซักผ้าด้วยตนเองแห่งหนึ่ง เขาได้ออกแบบและพิมพ์ใบปลิวประชาสัมพันธ์ธุรกิจซ่อมไฟหน้ารถยนต์สมัครเล่นของเขาสำหรับลูกค้าที่กำลังรอผ้าที่ซักและอบแห้ง

กล่องความคิดได้รังสรรค์พื้นที่สำหรับการอภิปรายและการทำงานร่วมกันที่ยืดหยุ่นกว่าทรงพลัง เกมส์ เช่น หมากกรุก หมากฮอส โดมิโน เกมส์บิงโกสี่ตัว (connect four) เกมส์ปั้นดินแปงโดว์ (play-doh) เปิดประตูสู่การอภิปรายที่ดีและสร้างพื้นที่พบปะสาธารณะที่ปลอดภัยไร้กำแพงทั้งด้านอายุ เชื้อชาติหรือเพศ ผลการดำเนินโครงการเหล่านี้ได้รับการบันทึกในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพอย่างกว้างขวางในการศึกษานำร่องเมืองบร็อกซ์ (Bronx pilot) แต่ก็เห็นประจักษ์ในสถานที่อื่นที่มีการดำเนินการโครงการกล่องความคิด ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2558 ห้องสมุดไร้พรมแดนได้เริ่มต้นโครงการสำคัญกับสมาพันธ์ห้องสมุดรัฐแห่งประเทศออสเตรเลีย (Australian State Libraries) ในการเชื่อมถึงชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม (aboriginal communities) อันห่างไกลและไม่เคยเข้าถึงโครงการห้องสมุดได้มาก่อน การถือกำเนิดของกล่องความคิดได้ให้ออกาสชุมชนเหล่านี้ในการเชื่อมโยงกับโลก ประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมของพวกเขาและมอบโอกาสการศึกษาที่ดีกว่าให้กับบุตรหลานของพวกเขา วันนี้ มีการดำเนินการโครงการกล่องความคิดกว่า 30 โครงการในพื้นที่ปริมณฑลและชนบทห่างไกลของประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมทั้งในชุมชนรายได้ต่ำของนครปารีส มาร์แซย์ (Marseilles) และกาแล (Calais) ในประเทศฝรั่งเศส และเมืองดีทรอยต์ (Detroit) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยิ่งไปกว่านั้น โครงการกล่องความคิดได้พิสูจน์ศักยภาพอันมหาศาลของโครงการในการสร้าง

ความเปลี่ยนแปลงให้กับประเทศกำลังพัฒนา ตัวอย่างเช่น ในสาธารณรัฐเซเนกัล (Senegal) ซึ่งห้องสมุดไร้พรมแดนดำเนินการโครงการการศึกษาข้างทางสำหรับเด็ก (street children educational program) โดยใช้โครงการกล่องความคิดและร่วมมือกับหุ้นส่วนท้องถิ่น

การนำห้องสมุดไปทุกหนทุกแห่ง

จุดแข็งของกล่องความคิดคือความเป็นที่สุที่สุดทั้งในแง่ความสะดวกด้านการเคลื่อนย้าย (mobility) ความอเนกประสงค์ (versatility) และการปรับรูปแบบได้ตามวัตถุประสงค์การใช้งาน (customizability) กล่องความคิดปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทส่วนใหญ่ได้ จากทางเดินในศูนย์การค้าทางตอนเหนือของประเทศฝรั่งเศส ไปจนค่ายผู้อพยพในทะเลทรายประเทศเอธิโอเปีย ตัวอย่างเช่น เมื่อเร็ว ๆ นี้ในฤดูร้อน ปี พ.ศ. 2559 LWB ได้ลงนามในสัญญาฉบับกระทรวงวัฒนธรรมแห่งประเทศโคลอมเบีย (Colombian Ministry of Culture) เพื่อดำเนินการโครงการกล่องความคิดภายใต้กรอบกระบวนการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน (ongoing peace-building processes) ในช่วงฤดูใบไม้ร่วงที่แล้ว หลังสงครามกลางเมืองที่ดำเนินมาถึง 52 ปี รัฐบาลประเทศโคลอมเบียและกองโจรทหารแห่งโคลอมเบีย (Revolutionary Armed Forces of Colombia) ได้ลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกครั้งประวัติศาสตร์ ในขณะที่อดีตนักรบจะหวนคืนสู่ชีวิตพลเมืองสามัญในเวลาเพียงไม่กี่เดือน มีการคาดการณ์ว่ากระบวนการสร้างสันติภาพจะใช้เวลาอย่างน้อยหลายปี สถาบันรัฐหลายประเภทประสานงานจากเกือบทุกพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในช่วงครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา กำลังมีการดำเนินการแผนงานเพื่อลงทุนในพื้นที่เหล่านี้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน กล่องความคิดเป็นเครื่องมือที่ยอดเยี่ยมสำหรับการหยั่งรากการให้บริการด้านสารสนเทศ การศึกษาและวัฒนธรรมขั้นใหม่อีกครั้งได้อย่างรวดเร็วในพื้นที่ห่างไกลเหล่านี้ ในช่วงไม่กี่เดือนถัดจากนี้ กล่องความคิดอย่างน้อย 20 กล่องจะถูกติดตั้งโดยหอสมุดแห่งชาติประเทศโคลอมเบียด้วยการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภาคสนามของห้องสมุดไร้พรมแดน ความเรียบง่าย ความรวดเร็วในการสร้างและการดำเนินการโครงการกล่องความคิดจะเอื้อให้ห้องสมุดเป็นสถาบันรัฐแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นในพื้นที่โดดเดี่ยวเหล่านี้ และสิ่งนี้เองเป็นสัญลักษณ์อันงดงามและสารอันทรงพลังที่แสดงถึงบทบาทของวัฒนธรรมสารสนเทศและห้องสมุดในการสร้างประชาธิปไตย สายใยทางสังคมและความศรัทธาระหว่างชุมชนขึ้นอีกครั้ง

ณ ห้องสมุดไร้พรมแดน เราเชื่อว่าห้องสมุดมิได้เป็นแหล่งทรัพยากรหนังสือแบบสามัญอีกต่อไป ไม่ว่าจะ เป็นแบบกายภาพหรือเสมือน ประเภทดิจิทัลหรือเคลื่อนย้ายได้ ระดับชุมชนหรือระดับโลก ทำหน้าที่ห้องปฏิบัติการประดิษฐ์กรรม (fabrication laboratory หรือ fablab) พื้นที่ผลิตผลงานหรือศูนย์การเรียนรู้ สิ่งสำคัญประการแรกสุดของห้องสมุดแห่งศตวรรษที่ 21 คือเป็นสถานที่สำหรับการเข้าถึงสารสนเทศและการศึกษาอันเปี่ยมคุณภาพ รวมทั้งเป็นพื้นที่สำหรับการสร้างความรู้ การก่อร่างสร้างชุมชนและการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ห้องสมุดเป็นสถานที่ซึ่งผู้คนมาพบปะกันเพื่อเสกสรรอนาคตและสร้างทางออกสำหรับความท้าทายที่พวกเขาเผชิญ นายคริส บัวร์ก (Chris Bourg) ผู้อำนวยการห้องสมุดแห่งสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology Libraries หรือ MIT Libraries) กล่าวในการสัมภาษณ์ล่าสุดว่า “การสร้างการเข้าถึงสารสนเทศที่น่าเชื่อถือและเครื่องมือสำหรับประเมิน ใช้งาน ทำความเข้าใจและแสวงหาประโยชน์จากสารสนเทศเป็นสิ่งที่ห้องสมุด บรรณารักษ์และนักจดหมายเหตุได้ดำเนินการมา

ตลอด ตอนนั้นบทบาทเหล่านั้นทวีความสำคัญกว่าที่เคยเป็น” นายบอร์ก ได้อธิบายวิสัยทัศน์ของเขาต่อหอสมุดฯ ว่าเป็น “ช่องทาง” หรือ “โอกาส” (platform) ระดับโลกแบบเปิดซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศ ที่ช่วยให้พวกเขาแก้ปัญหาท้าทายระดับโลก เช่น การเพิ่มการเข้าถึงน้ำสะอาดหรือการค้นหาแหล่งพลังงาน สะอาดชนิดใหม่”

ห้องสมุดจะปิดตัวอยู่หลังกำแพงมิได้ และห้องสมุดต้องถูกรังสรรค์ให้อยู่ทุกหนทุกแห่งที่สังคมต้องการ บนท้องถนนและในสวน ในโรงเรียนและเรือนจำ ในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัยและโรงงาน บนอินเทอร์เน็ตและออฟไลน์ (offline) สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตได้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ ห้องสมุดไม่เพียงจะต้องปรับปรุงการให้บริการสู่ภายนอก (outreach) แต่จะต้องเปลี่ยนชุดความคิด (mindset) และพิจารณาบทบาทและพันธกิจของตนใหม่ ณ ห้องสมุดไร้พรมแดน เราเรียกบรรณารักษ์ว่า “ผู้ประกอบการทางสังคม” (social entrepreneurs) เนื่องด้วยเราปรารถนาจะเน้นบทบาทที่สำคัญยิ่งของกระบวนการปฏิบัติทางสังคมและการสร้างนวัตกรรมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของบรรณารักษ์ เพื่อการส่งเสริมวิสัยทัศน์นี้ เราได้พัฒนาโครงการซึ่งเรียกว่า “วิทยาลัยห้องสมุดไร้พรมแดน” (Bibliothèques Sans Frontières Campus หรือ BSF Campus) ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิบิลล์และเมลินดา เกตส์ (Bill and Melinda Gates Foundation) พร้อมกันนั้น วิทยาลัยห้องสมุดไร้พรมแดนก็เป็นโอกาสหรือแพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้เสมือนผ่านเว็บไซต์ (virtual learning web platform) ซึ่งเข้าถึงได้ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์สำหรับบรรณารักษ์ชาวฝรั่งเศส และโครงการผู้นำเยาวชนซึ่งพุ่มพักและเร่งสร้างโครงการนวัตกรรมต่าง ๆ ของบรรณารักษ์และผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศรุ่นหนุ่มสาวในแถบแอฟริกาตะวันตก ปัจจุบัน มีห้องสมุดราว 230,000 แห่งในซีกโลกใต้ ความท้าทายของเราคือการสร้างเครื่องมือให้ห้องสมุดเหล่านี้ใช้เพื่อปฏิบัติตนเองสู่ห้องทดลองนวัตกรรมทางสังคมซึ่งผนวกการบ่มเพาะโครงการ พื้นที่ผลิตผลงาน การทำงานร่วมกันและโครงการการศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ เป็นพื้นที่ของชุมชนท้องถิ่นซึ่งผู้คนจะวาดอนาคตของตนได้ ในเวลาเดียวกัน เรากำลังสร้างต้นแบบหรือโมเดลผู้ประกอบการทางสังคมขึ้นใหม่ เนื่องด้วยเราทราบว่าเงินสนับสนุนจากภาครัฐ (public funding) ในหลายพื้นที่ทั่วโลกกำลังลดทอนลงหรือมีน้อยเกินกว่าจะช่วยให้ห้องสมุดสามารถใช้ศักยภาพสูงสุดเพื่อปฏิบัติการพัฒนามนุษย์ เพื่อจัดการกับปัญหานี้ เรากำลังดำเนินการโครงการนาม “กล่องความคิดโดยผู้ประกอบการ” (Ideas Box by Entrepreneurs) ซึ่งจะเปิดให้ผู้ประกอบการทางสังคมในชุมชนสามารถเข้ากล่องความคิดเพื่อสร้างธุรกิจขนาดย่อมได้

ณ ห้องสมุดไร้พรมแดน เรามักได้ยินผู้คนกล่าวว่าห้องสมุดไม่เอื้อประโยชน์อีกต่อไป เหตุเพราะอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีแพร่หลายไปทุกหนทุกแห่ง เราเห็นตรงข้าม และเราเชื่อมั่นว่าห้องสมุดไม่เคยมีความจำเป็นเท่าที่มีในวันนี้ ห้องสมุดเป็นกลไกสำคัญในการต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมและการให้เครื่องมือกับผู้คนเพื่อป้องกันความเสี่ยง การสร้างองค์ความรู้ของสังคมและองค์ความรู้ร่วม และการแก้ปัญหาที่ประสบ สิ่งชัดเจนคือบทบาทของห้องสมุดกำลังเปลี่ยนไปในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ห้องสมุดมิได้เป็นแหล่งเก็บรวบรวมทรัพยากรหนังสืออีกต่อไป แต่เป็นศูนย์ซึ่งนำเสนอบริการหลากหลายที่มีส่วนช่วยในการพัฒนามนุษย์และการสร้างนวัตกรรมทางสังคม

ด้วยโครงการกล่องความคิด เราปรารถนาจะออกแบบทางออกอันเป็นเอกลักษณ์เพื่อตอบสนองวิถีติ
มนุษย์ธรรม แต่การณ์กลับเป็นว่าทางออกนั้นกลายเป็นกล่องเครื่องมือสากล (universal toolbox) ที่ออกแบบ
และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความต้องการและบริบทใดก็ได้ทั่วโลก เราหวังว่าวันพรุ่งนี้ กล่องความคิดจะแบ่งบาน
เพิ่มจำนวนขึ้นและมีส่วนในการรังสรรค์ห้องสมุดแห่งศตวรรษที่ 21 ขึ้นใหม่ สำหรับประชาชนและโดย
ประชาชน

TK
park

อุทยานการเรียนรู้รัฐ